

ŠOLSKI CENTER POSTOJNA
SREDNJA ŠOLA
Gimnazija Ilirska Bistrica

Referat pri predmetu sociologija

SPREMINJANJE KULTUR

Ključne besede: kultura, etnocid, multikulturalnost, interkulturalizem, akulturacija, akomodacija, etnocentrizem in kulturni relativizem

Avtor: Noemi Kapelj, 3. A/IB

Mentor: Gorazd Brne, univ. dipl. fil. in prof. soc.

Podpisani avtor izjavljam, da je ta pisni izdelek moje lastno delo.

Ilirska Bistrica, november 2015

1 Uvod

Namen referata je predstaviti kulturo in vzroke njenega spreminjanja skozi čas. Vsem ljudem niso dane enake možnosti, bodisi materialne, religiozne, politične itd.. Poleg tega se kultura spreminja. V različnih časovnih obdobjih in prostorskih razdaljah se kultura zelo razlikuje. S tem ko človek posega v naravo, spreminja okolje, v katerem živi in tudi samega sebe. Tako gradi ceste, mesta, prekope, sestavlja zakone, pridobi nova spoznanja, pojmovanja itd. Od začetka človeštva do danes se je kultura zelo spremenila. Nekatere njene značilnosti so se izgubile, spremenile so vlogo in pomen, dodalo se je veliko novih.

2 Kaj je kultura?

Kultura je način življenja ljudi, ki vključuje ideje, znanje, navade, jezik, materialne dobrine itd. in se prenaša iz roda v rod. Razširjena je na vse oblike duhovnega ustvarjanja, na umetnost, religijo, znanost itd.

V človeških skupnostih se je oblikovala velika kulturna raznovrstnost. Ljudje živimo zelo različno, gradimo različne hiše, se različno prehranjujemo, uporabljamo različne jezike, imamo različne vere itd. Ugotovili so, da je različnih kultur nekaj tisoč.

3 Spreminjanje kultur

Človek sam izoblikuje svoj način življenja, prilagaja se razmeram v okolju in tako skozi generacije izoblikuje razne kulture. Prenos kulture poteka z učenjem.

Dejavniki, ki vplivajo na razvoj in spremembo kulture:

- družba in njene sestavine
- znotraj kulturni determinizem (vse se odvija po nekih zakonih)
- posameznik

V starih družbah, posebej plemenskih, se je kultura spreminjala počasi. Skupine so bile pogosto izolirane, imele so svoje navade, religijo itd.

Z modernizacijo od 17. st. dalje se je spreminjanje kultur zelo pospešilo. Ljudje so verjeli v napredek, v izboljšanje življenja. V ospredju je bil razum in človekova svoboda.

Po uvedbi kapitalizma se je povečala blagovna proizvodnja. Spremenil se je način bivanja, prehranjevanja, spremenilo se je družinsko življenje in pogled na svet.

4 Vzroki za spremembo kulture

Do kulturnih sprememb prihaja iz različnih vzrokov. To so:

- izumi,
- odkritja,
- širjenje (difuzija),
- globalizacija.

4.1 Izumi

Ljudje ustvarjamo nove kulturne elemente, ki se razširijo. Izumov, ki so vplivali na spremembe družb, je veliko. Pomemben je izum parnega stroja, ki je pomenil začetek industrijske revolucije, iznajdba kompasa je omogočila boljšo orientacijo, izum tiska je omogočil širjenje znanja, izum radia, telefona, televizije je omogočal prenos novic itd. Tako se pojavijo novi vzorci vedenja, nova proizvodna sredstva, ideologije itd.

4.2 Odkritja

Odkritja širijo človeško znanje. Do njih prihaja tudi s pomočjo izumov. Že v prazgodovini so ljudje odkrili ogenj, ki je prinesel številne spremembe. S tem se je spremenila kultura prehranjevanja in bivanja. Večja odkritja so se pojavila v drugi polovici srednjega veka. Odkrili so npr. da je Zemlja okrogla, obpluli so svet, odkrili Ameriko itd. Osvajalci so nova ozemlja spremenili v kolonije in začeli spreminjati kulturo staroselcev.

4.3 Širjenje

Spreminjanje kulture povzroča tudi širjenje (difuzija) kulturnih značilnosti iz ene družbe v drugo (znanje, tehnologija itd.). Temu pojavu pravimo difuzija kulture.

4.4 Globalizacija

Globalizacija je proces povezovanja različnih kultur na svetovni ravni. To je proces političnega, vojaškega, ekonomskega povezovanja. Zaradi stika raznih kultur lahko pride do hitrejšega napredka.

5 Posledice sprememb kultur

Modernizacija je povzročila spremembo kulture. Z izumi in širjenjem materialnih proizvodov se spreminja način življenja. Nastanejo skupine ljudi, ki so jim te dobrine dostopne, in tiste, ki jim niso dostopne. Tako pride do različnih skupin, znotraj katerih se oblikuje kultura.

Ker je kultura povezana celota, spremembe v enem delu povzročijo spremembe v drugem delu, vendar se vsi deli ne spreminjajo enako hitro. V nekaterih delih se lahko pojavi celo kulturno zaostajanje (inkonsistenca) v primerjavi z drugimi, ki imajo modernejši pogled na svet (npr. poroke istospolnih partnerjev).

6 Srečanje kultur

V življenju je velikokrat prišlo do sodelovanja med kulturami, na drugi strani pa do zanikanja in iztrebljanja določenih kultur. Stiki med različnimi kulturami so pogosti zaradi transportnih sredstev, informacijske tehnologije, migracij.

Posledica srečanja različnih kultur so lahko pozitivne ali negativne. Sem štejemo:

- etnocid (asimilacija),
- genocid,
- multikulturalizem (akomodacija),
- akulturacija,
- interkulturalizem.

Etnocid (asimilacija) je uničenje kulturnih značilnosti posameznih družb (npr. kolonizacija).

Genocid je fizično iztrebljanje pripadnikov etnične skupine (npr. Židov).

Ko se sreča več kultur, pri čemer ohranijo svoje značilnosti, čeprav si delijo isto ozemlje, govorimo o multikulturalnosti (akomodacija). Različne kulture se tolerirajo in ne sprejemajo kulturnih vplivov drugih.

Proces prilagajanja priseljencev kulturi družbe, v katero so se priselili, imenujemo akulturacija.

Prepletanje različnih kultur, ki velikokrat vodi do nastanka novih kultur, pa imenujemo interkulturalizem.

Slika 1: Multikulturalizem

Vir: Multikultura, dostopno na: <http://www.svobodnamladez.org/2013/05/kdyz-je-vse-jinak-nez-se-zda-aneb.html> (30. 11. 2015)

Znotraj ene kulture pa se lahko pojavijo raznolikosti, oblikuje se podkultura, ki jo sprejme manjša skupina ljudi (mladinska, migrantska, razne tolpe itd.). Če so te skupine v izrazito sovražnem odnosu do prevladujočih kulturnih značilnosti, govorimo o protikulturi (hipiji).

7 Etnocentrizem in kulturni relativizem

Etnocentrizem je stališče, ko druge kulture ocenjujemo z vidika lastne kulture. Pri tem govorimo o »višjih« in »nižjih« kulturah, pojavijo se predsodki in diskriminacija ter s tem podrejanje drugih narodov (kolonizacija, fašizem itd.). Svojo kulturo ocenjujemo kot večvredno.

Kulturni relativizem je stališče, ki ocenjuje obnašanje ljudi v drugih kulturah s stališča teh kultur. S tega stališča so si kulture med seboj enakovredne, lahko si med sabo pomagajo, sodelujejo, si izmenjujejo znanja itd.

8 Sklep

Med pisanjem referata sem spoznala, da se svet in s tem kultura nenehno spreminja, čeprav se tega ne zavedamo. Če pogledamo nazaj, vidimo da se je življenje od nastanka človeštva do danes zelo spremenilo. Spremenil se je način bivanja, oblačenja, prehranjevanja, komuniciranja. V današnjem času smo priča velikemu številu beguncev, ki se selijo iz Azije v Evropo. Žene jih želja po delu, po boljšem življenju, bežijo zaradi vojne ali kakšnih drugih vzrokov. S tem prihaja do stikov različnih kultur in navad. Čas bo pokazal, kako se bodo različne kulture med sabo povezale, ali bo prišlo do prilagajanja, sprejemanja druge kulture, sprememb ali bo obdržal vsak svojo kulturo.

Slika 2: Kulture sveta

Vir: Kulture sveta: dostopno na: http://img.reflex.cz/static/old_reflex/imgdb/original/phpEOfWBO.jpg (31. 11. 2015).

9 Viri

- *M. Počkar, S. Andolšek, T. Popit, A. Barle - Lakota, A. Pluško: UVOD V SOCIOLOGIJO, Učbenik za sociologijo v gimnazijskem izobraževanju, DZS, Ljubljana 2011.*
- *Flere, S (1998): SOCIOLOGIJA, Maribor.*
- Kultura, dostopno na: http://www.dijaski.net/gradivo/soc_plo_kultura_02?r=1 (30. 11. 2015).
- Kultura, dostopno na: http://www.dijaski.net/gradivo/soc_ese_proces_spreminjanja_kultur_in_vpliv_etnocentrizma_in_kulturnega_relativizma_na_te_procese_01?r=1 (30. 11. 2015).